

pusztulása utáni betöltésből pedig egy Traianus érem jött elő. A P/4-es szelvényben masszív sóderos térszint jelentkezett, amelyet korábbi, 1. századi (lakó?) gödörre építettek. Az 1998. évi ásatás a vicus legkorábbi periódusainak dokumentálásán túl további bizonyítékot szolgáltatott arra vonatkozólag, hogy a kora császárkori (késő Claudius-Flavius kori) erőd is a Bottyán-sánc tetején állhatott.

BESZÉDES JÓZSEF

142. Paks–Dunakömlőd, Szalmás-dűlő (Tolna megye) A

Lakossági bejelentést követően leletmentést végeztünk a fenti lelőhelyen. Két kutatóárokkal mintegy 52 m² átkutatása során, négy Ny-K-i tájolású avar kori sírt tártunk föl. Mindegyik sír bolygatott volt valamilyen mértékben. Három sír esetében a sírgödrök végét rézsűsen lemélyítették, azonban fakoporsónak vagy sírládának semmilyen nyomát nem sikerült megfigyelni. Egyedi kialakítású volt a 2. számú sír alja, ahol a fejrészénél 3–4 cm-es padkát képeztek ki. A sírokból kevés és jellegtelen melléklet került elő: vascsatok, vaskés, kova, egy ép, kézzel formált edény, állatcsontok és tojáshéj. A tájolás, valamint a felszíni szórványként lelt kettőslemezes, lekerekített végű kisszívvegek alapján a sírok az avar kor első felére (kora, közép avar kor) keltezhetők.

BESZÉDES JÓZSEF

143. Panyola, Ásottfok

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) A; M; Á

1998-ban folytattuk az 1961-ben megkezdett, 9–11. századi falumaradvány feltárását. A költségeket a Károli G. Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara és a Felzárkózás az Európai Felsőoktatáshoz Alap fedezte, valamint – időszakosan – két-két közmunkást a község önkormányzata adott. A terepmunkákban néhány napig történelem szakos hallgatók vettek részt (összesen nyolc fő), a táborvezető Mihály János IV. éves hallgató volt. Az ásatási rajzokat Voronkó Verga készítette (Magyar Iparművészeti Főiskola hallgatója). A rendkívül kedvezőtlen időjárás miatt csak egy házmaradvány feltárására kerülhetett sor, melynek DNy-i sarkában egy agyagkemence maradványa volt. A házbeásás méretei: 3×2,70 m, a padló szint mélysége 120 cm, a padló K felé lejtett, 135 cm mélységig. A beásás Ny-i falánál két keskeny padka volt kiképezve. Sarkai lekerekítettek. Betöltése sötét színű, erősen faszenes volt. Feltűnő a sok üvegsalak jelenléte a szelvényben. A kerámialeletek kézzel gyúrt edényekből származnak. Egyéb leletek: agyag orsógomb, vasnyílhegy töredéke, kevés állatcsont.

ERDÉLYI ISTVÁN

144. Páty, Malom dűlő (MRT XIII/1. 13/9 lh.) (Pest megye) B; LT; R6; A; Á

A Fűzes-patak Ny-i partja mellett, az M1-es autópálya és 100-as út között a Terminál Rt. tereprendezési munkálatokat kezdett 1997 októberében. Ezen a területen az M1-es út építését megelőzően már 1982–1984 között folyt régészeti feltárás. Az akkor elkezdett római telep kutatását folytattuk. A humuszolás során kiderült, hogy a római telep nagysága, a két út között kb. 9 ha. Az idő rövideje miatt, ekkora területen csak szondázó jellegű kutatást tudtunk végezni.

A római település legkorábbi objektumait a patak mentén, s a 100-as út közelében találtuk meg. Az eraviszkusz őslakossághoz köthető gödörházak, két félig földbemélyített lakóház, az egyik kemencével, körte alakú, kétosztatú tüzelőtérrel ellátott, kelta típusú edényégető kemence s több gödör köthető ehhez a korai periódushoz. A kelta jellegű kerámia („S” profilú tál, besimított hullámvonalakkal díszített hombárok, kézzel formált fazekak, és csészék) mellett már római árukat is találtunk itt (festett korsó, behúzott peremű tálak, terra sigillaták, érmek). A legkorábbi terra sigillata a Flavius-Hadrianus korból való dél-galliai áru. Az egyik földbemélyített házból pedig 6 db Kr. e. 2–1. századra keltezhető ezüstérem került elő. Legalább két esetben megfigyelhető, hogy a korábbi földbe mélyített házra illetve gödörházra ráépült egy későbbi kőépület.

A kőépítkezései periódus, a terra sigillaták és érmek alapján kb. a 2. század közepén, második felében indult. Egy többhelyiséges épület 25×20 méteres részletét sikerült feltárni a 100-as út melletti részen. Az épület keleti felének alaprajza még nem tisztázott (déli zárófalát elvitték a munkagépek). A patakparton is előkerült egy négyszögletes, 5×5 méteres kisebb épület, mellette későbbi épületek falmaradványaival. Szinte az egész domboldalon találtunk a humuszolás után köveket, falmaradványokat, melyek a legkésőbbi, 3–4. századi kőépületek falai lehettek. A késői falak maradványai alatt több helyen figyeltünk meg korábbi épületekre utaló nyomokat, pl. 1,5–2 m mélységig lemenő, több soros, szárazfalazásos technikával jól megépített falat.

A telepről származó több mint 200 db érem alapján, a római település négy évszázadon keresztül lakott volt (legkésőbbi Theodosius 384–387 közötti érme). Egyéb importáruk csak az 1. század végétől jelentkeznek, a legfelső rétegben pedig a 4. század második feléhez, végéhez köthető kerámia pl. zöldmázás edény stb. is előfordul még.

A római települést megelőzően a terület a bronzkorban is lakott lehetett, mivel néhány kora római gödör, korábbi bronzkori településhez tartozó gödröket vágott át. A római kor után pedig egészen a 12. századig használták (szórvány avar övveretek és 12. századi

érem került elő a felszínről. A telephez tartozó temetőbe is temetkeztek az Árpád-korig). Ezeket a késői szinteket már elszántották.

A település feltárását félbehagytuk, mivel a teleptől Ny-ra, a dombtetőn előkerült temető befejezése a beruházó számára sürgősebb volt. A Terminál Rt. – ígérete ellenére – a római telep feltárásának folytatására az 1998. év folyamán nem került sor. Tönkretettek viszont több, általunk félig feltárt kőépületet, mely munkálatokról a múzeumot nem értesítették.

Munkatárs: Maróti Éva, Hegedűs Attila régészek, Mali Antal restaurátor, Kalácska Róbert régészhallgató.

OTTOMÁNYI KATALIN

145. Páty (Terminál Rt.)

(Pest megye) **Ó; LT; Ró; A; M; Á**

1997 őszén – 1998 tavaszán nagyarányú leletmentést végeztünk Pátyon, az M1-es autópálya mentén, a TERMINÁL Rt. építési területén. Az építkezés az MRT XIII/1 kötetében 13/9 számmal jelölt, római kori telepet érintette, ahol 1982–1984. között az autópálya építésével kapcsolatban már volt leletmentés.

A Füzes-patak menti területen megkezdtük az ásást, de a gépi földmunka megkezdése után derült ki, hogy a teleptől nyugatra lévő dombon nagy sírszámú temető terül el.

1997-ben mintegy 300 sírt tudtunk feltárni, 1998-ban mintegy 600 objektumot. A sírok közt volt egy őskori, egy kelta, a sírok nagyobb része római kori (1–4. század), kora- és későavar, honfoglalás- és Árpád-kori. A római kori, változatos rítusú sírokból mellékletként sok kerámia és üvegedény, és a viselethez tartozó tárgyak kerültek elő. Az amúgy sem túl gazdag avar sírok nagy része kirabolt volt, az Árpád-koriakban kevés a melléklet.

A leletek közül említésre méltóak a kora római, pecsételt díszű tálak és a bronz szárnyas fibulák, az üvegedények; egy későavar sír griffes veretei; egy szintén avar, lovassír leletei, egy Árpád-kori sír granulált díszes, bizánci fülbevaló-párja. A telep és a temető területén eddig több száz római kori érem került elő. A dombot, melyen a római korban temető volt, az M1-es autópálya építésekor kettévágták, így itt sok sír semmisülhetett meg. Az avar temető észak felé, a ma még szántott részen folytatódik.

Munkatárs: dr. Ottományi Katalin és Hegedűs Attila régészek, Mali Antal restaurátor.

DR. MARÓTI ÉVA

146. Peterd, református templom

(Baranya megye) **Á; Kk; Kú**

1998 szeptemberében kezdetét vette a peterdi refor-

mátus templom építéstörténeti-régészeti kutatása. A feltárások eredményeként kiderült, hogy a legkorábbi templom téglából rakott, egyhajós, íves szentélyzáródású épület volt, teljes hossza kb. 10 méterre tehető. Déli falán két ablak és egy lépcsőzött bélletű íves lezárási kapu nyílt.

Ezt a korai épületet a 13. században nyugat felé kibővítették egy szintén téglából rakott, szélesebb, nyugati karzatos, toronnyal kombinált, déli homlokzatán oromzatos kapuval és egy ablakkal áttört toldalékkal. Ennek felépítésekor a korábbi déli kaput elfalazták. Maga a nyugati toldalék egy 5,4×5,5 méteres építmény, ennek nyugati részét foglalja el a kelet felé 3–3 árkádívvel nyíló karzat, amely a homlokívek és a boltindítások tanúsága szerint a földszinten 3 keresztboltozatos szakaszból épült. Az első szinten csak a toronyaljat boltozták.

Ebben a formában állt az épület, amikor a 14. századi pápai tizedjegyzékben először említik a falut, illetve papját. A falu egy 1453-as adat szerint a pécsi káptalané volt és az ő birtokállományukhoz tartozott 1542-ben, 1551-ben és 1559-ben is. A török hódoltság idején Pathai P. Sámuel református püspök szerint már népes református gyülekezet volt itt, amely a középkori templomot is birtokba vette. Bohuss kanonok 1721-es vizitációjában megemlítette, hogy a szentély boltozata beomlott, de a tornya ép. 1768-ban az Árpád-kori apszist lebontva kelet felé megnagyobbították az épületet, és valószínűleg a kazettás deszkamennyezetből karzatbővítést készítettek. Szárköveit kiszedve, elfalazták a nyugati toldalékon lévő kaput, az újra kibontott déli kapu köré rokokó díszű márványkeretet festettek, elé egy déli előcsarnokot építettek, a nyugati homlokzaton pedig új kaput nyitottak, a tornyot pedig román stílusban átépítették. Ekkor készült a ma is meglévő íves oromzat.

A régészeti kutatás során közép- és újkori sírokat tártunk fel az épületben, valamint az épület mellett.

A műemléki helyreállításra váró templomot építészeti megjelenése, értékes bútorzata, asztalos munkái, műemlékállományunk elsőrendű emlékévé avatják.

BALÁZSIK TAMÁS

147. Petőfiszállás, Bekötőút

(Bács-Kiskun megye) **A**

1998 áprilisában az M5 autópálya nyomvonalán bombamentesítést végző kft. munkásai bejelentették a múzeumnak, hogy régészeti leletre bukkantak. A helyszíni szemle során a kidobott földből fémkeresővel összegyűjtött aranyveretek az avar korra datálták a sírt, melynek feltárására másnap került sor. Mivel a kft. műszerei a kardot jelezték, a ráásás során éppen a medence környékét tették tönkre, így eredeti helyén már